การประยุกต์ใช้ปัจจัยกำหนดสุขภาพทางสังคมในการขับเคลื่อนระบบสุขภาพ
: **Application of SDH in Health System**

การขับเคลื่อนศาสตร์ **SDH** ในระดับสากลและระดับประเทศ
: **Global Movement on SDH**

- นายสุทธิพงษ์ อุสาหะพงษ์สิน
- นางสาวอังคณา นุ้ยคดี
- นางอุไรวรรณ เลิศรัมย์

สิ่งเหล่านี้เกิดจากอะไร

- ทำไมประชากรบางกลุ่ม มี อัตราการเจ็บป่วย /การตาย สูงกว่า ประชากรบาง กลุ่ม
- ทำไมประชากรบางกลุ่ม มี ปัญหาสุขภาพ น้อยกว่า ประชากรบาง กลุ่ม
- ทำไมประชากรบางกลุ่ม มี อายุยืนกว่า ประชากรบาง กลุ่ม

ปัจจัยอะไรที่กำหนดความแตกต่างด้านสุขภาพ ระหว่าง
ประชากรแต่ละกลุ่มในสังคม

ปัจจัยกำหนดสุขภาพ

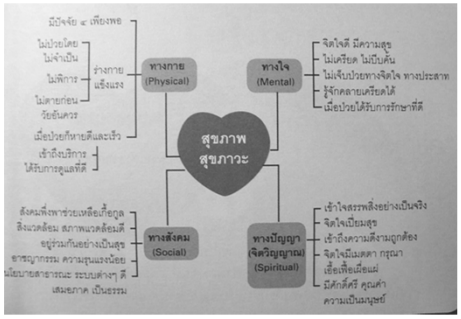

สุขภาพ

ภาวะของมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย ทางจิต ทางปัญญา และทางสังคม เชื่อมโยงกันเป็นองค์รวมอย่างสมดุล

(พ.ร.บ.สุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.2550)

3

ระบบสุขภาพ

ระบบความสัมพันธ์ทั้งมวลที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ

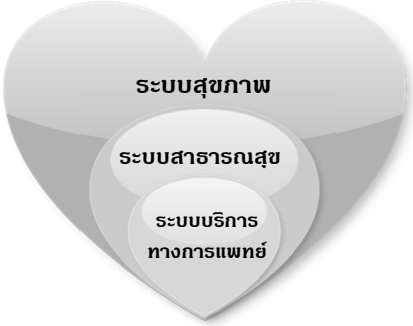

5

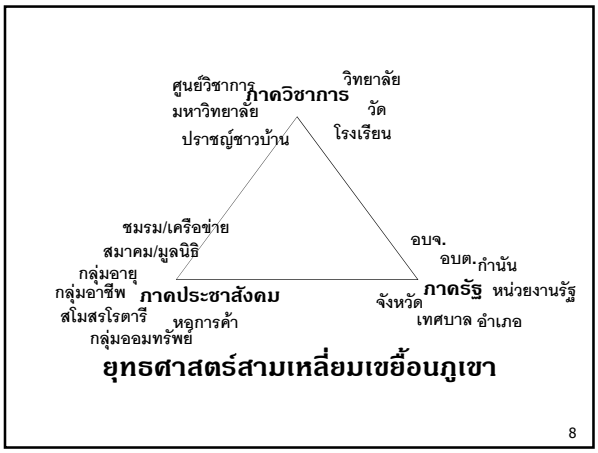
ศูนย์วิชาการ
มหาวิทยาลัย
ภาควิชาการ
วิทยาลัย
วัด
ปราชญ์ชาวบ้าน
โรงเรียน
ชมรม/เครือข่าย
สมาคม/มูลนิธิ
กลุ่มอายุ
กลุ่มอาชีพ
ภาคประชาสังคม
สโมสรโรตารี
หอการค้า
กลุ่มออมทรัพย์
อบจ.
อบต.
กำนัน
ภาครัฐ
หน่วยงานรัฐ
จังหวัด
เทศบาล อำเภอ
ยุทธศาสตร์สามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา
8

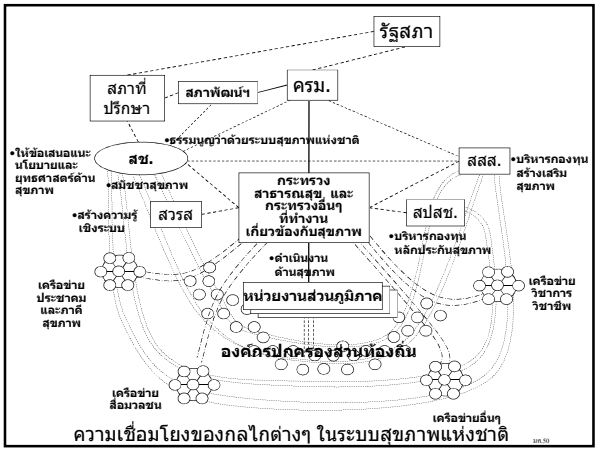
รัฐสภา
สภาที่ปรึกษา
สภาพัฒน์ฯ
ครม.
•ให้ข้อเสนอแนะนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านสุขภาพ
สช.
•ธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ
สสส.
•บริหารกองทุนสร้างเสริมสุขภาพ
•สมัชชาสุขภาพ
กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงอื่นๆ ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับสุขภาพ
•สร้างความรู้เชิงระบบ
สวรส
สปสช.
•บริหารกองทุนหลักประกันสุขภาพ
•ดำเนินงานด้านสุขภาพ
เครือข่ายประชาคมและภาคีสุขภาพ
หน่วยงานส่วนภูมิภาค
เครือข่ายวิชาการวิชาชีพ
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
เครือข่ายสื่อมวลชน
เครือข่ายอื่นๆ
ความเชื่อมโยงของกลไกต่างๆ ในระบบสุขภาพแห่งชาติ
มท.50

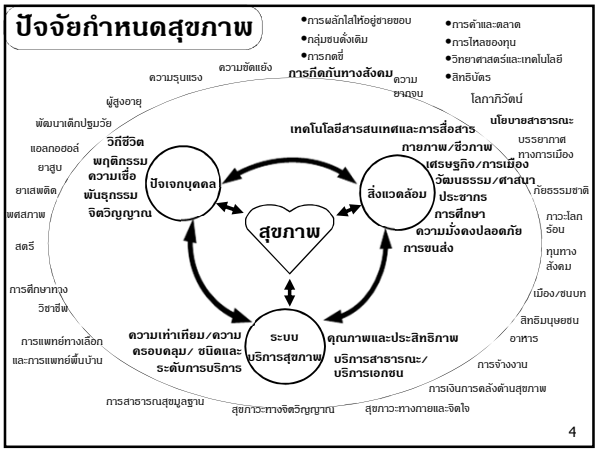
ปัจจัยกำหนดสุขภาพ
•การผลักไสให้อยู่ชายขอบ
•กลุ่มชนดั้งเดิม
•การกดขี่
•การค้าและตลาด
•การไหลของทุน
•วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
•สิทธิบัตร
ความขัดแย้ง
ความรุนแรง
การกีดกันทางสังคม
ความยากจน
โลกาภิวัตน์
ผู้สูงอายุ
พัฒนาเด็กปฐมวัย
เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร
นโยบายสาธารณะ
วิถีชีวิต
แอลกอฮอล์
ยาสูบ
พฤติกรรมความเชื่อ
ปัจเจกบุคคล
ยาเสพติด
พันธุกรรม
จิตวิญญาณ
สิ่งแวดล้อม
กายภาพ/ชีวภาพ
เศรษฐกิจ/การเมือง
วัฒนธรรม/ศาสนา
ประชากร
การศึกษา
ความมั่งคงปลอดภัย
การขนส่ง
บรรยากาศทางการเมือง
ภัยธรรมชาติ
ภาวะโลกร้อน
ทุนทางสังคม
เมือง/ชนบท
สิทธิมนุษยชน
อาหาร
การจ้างงาน
การเงินการคลังด้านสุขภาพ
สุขภาพ
ระบบบริการสุขภาพ
ความเท่าเทียม/ความครอบคลุม/ ชนิดและระดับการบริการ
คุณภาพและประสิทธิภาพ
บริการสาธารณะ/บริการเอกชน
การแพทย์ทางเลือก
และการแพทย์พื้นบ้าน
การสาธารณสุขมูลฐาน
สุขภาวะทางจิตวิญญาณ
สุขภาวะทางกายและจิตใจ
4

ปัจจัยทางสังคมที่กำหนดสุขภาพ
Social Determinants of Health: SDH

สภาพเงื่อนไขทางสังคม

(Social conditions)

(ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ฯลฯ)

กำหนด/ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชากรแต่ละกลุ่ม

กรอบการอธิบายปัจจัยทางสังคมที่กำหนดสุขภาพ

แนวทางที่ 1

Issue-based explanation

(อธิบายเชิงประเด็นปัจจัย)

แนวทางที่ 2

Approach-based explanation

(อธิบายเชิงมุมมองการเกิดโรค)

แนวทางที่ 3

Comprehensive Framework

(อธิบายเชิงโครงสร้างภาพรวม)

นโยบายสาธารณะ (Public Policy) คืออะไร

นโยบาย

แนวทางที่มีลักษณะเป็นคำพูด ลายลักษณ์อักษร หรือเป็นนัยที่กำหนดไว้ เพื่อบ่งชี้ทิศทาง และเงื่อนไข หรือข้อจำกัดของการกระทำด้านการบริหารจัดการที่จะช่วยนำไปสู่การบรรลุผลตามที่ต้องการ

+

สาธารณะ

ประเด็น กิจการ หรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำรงอยู่ร่วมกัน และมีความเกี่ยวพันกับคนจำนวนมาก หรือมหาชน

.

นโยบายสาธารณะ

ทิศทางหรือแนวทางที่สังคมโดยรวมเห็นว่าหรือเชื่อว่าควรจะดำเนินการไปในทิศทางนั้น

10

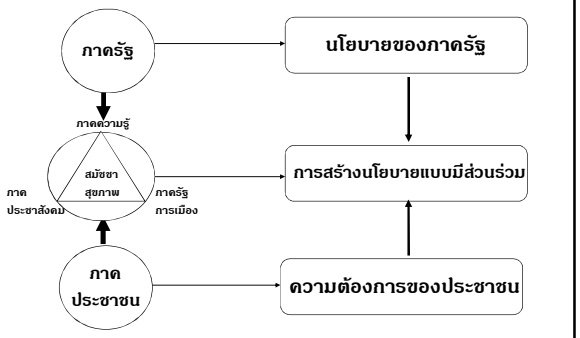

26

จุดอ่อนของนโยบายสาธารณะในสังคมไทย

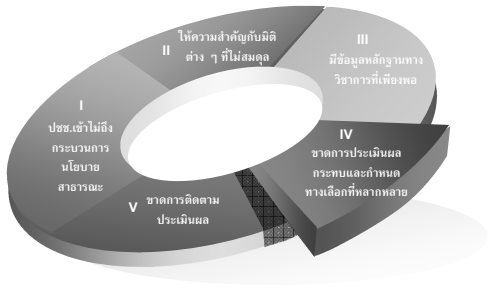

10

เครื่องมือพัฒนานโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพ ตาม พรบ.สุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๐

- สมัชชาสุขภาพ (HA : Health Assembly)

- การประเมินผลกระทบต่อสุขภาพ (HIA : Health Impact Assessment)

สมัชชาสุขภาพ หมายถึง

กระบวนการที่ให้ประชาชนและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง ได้ร่วมแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และเรียนรู้อย่างสมานฉันท์ เพื่อนำไปสู่การเสนอแนะ **นโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพ** หรือความมีสุขภาพของประชาชน โดยจัดให้มีการประชุมอย่างเป็นระบบและอย่างมีส่วนร่วม

17

การประเมินผลกระทบด้านสุขภาพ

(Health Impact Assessment)

"กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในสังคม โดยมีการประยุกต์ใช้แนวทางและเครื่องมือที่หลากหลายในการระบุ คาดการณ์และพิจารณาถึงผลกระทบทางสุขภาพที่อาจเกิดขึ้น หรือเกิดขึ้นแล้วกับประชาชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง จากข้อเสนอหรือการดำเนินนโยบาย แผนงาน โครงการ หรือ กิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจอันจะเป็นประโยชน์สำหรับการสร้างเสริมและการคุ้มครองสุขภาพของประชาชนทุกกลุ่ม" (ปรับปรุงและอ้างอิงจาก WHO)

36

HIA ตาม พรบ.สุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๐

ม. ๑๐ เมื่อมีกรณีที่จะมีผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนเกิดขึ้น หน่วยงานของรัฐที่มีข้อมูลเกี่ยวกับกรณีดังกล่าว ต้องเปิดเผยข้อมูลนั้นและวิธีป้องกันผลกระทบต่อสุขภาพให้ประชาชนทราบและจัดหาข้อมูลให้โดยเร็ว

ม. ๑๑ บุคคลหรือคณะบุคคลมีสิทธิร้องขอให้มีการประเมินและมีสิทธิร่วมในกระบวนการประเมินผลกระทบต่อสุขภาพด้านสุขภาพจากนโยบายสาธารณะ
บุคคลหรือคณะบุคคลมีสิทธิได้รับรู้ข้อมูล คำชี้แจงและเหตุผลจากหน่วยงานของรัฐ ก่อนการอนุญาตหรือการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมใดที่อาจมีผลกระทบต่อสุขภาพของตนหรือของชุมชน และแสดงความเห็นของตนในเรื่องดังกล่าว

ม. ๒๕ (๕) คสช. มีหน้าที่และอำนาจกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการติดตามและประเมินผลเกี่ยวกับระบบสุขภาพแห่งชาติ และผลกระทบด้านสุขภาพที่เกิดนโยบายสาธารณะทั้งระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการ

37

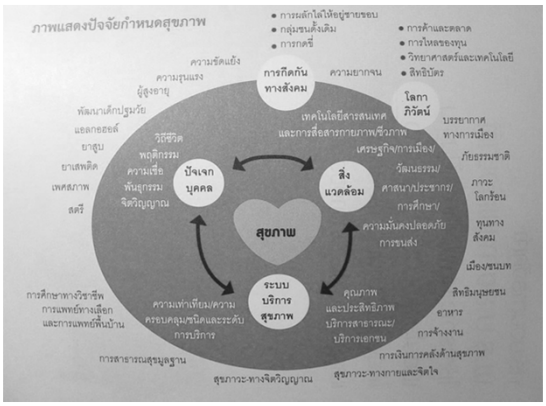

แนวคิดและทิศทางการพัฒนาสุขภาพใหม่

- **สุขภาพสู่สุขภาวะองค์รวม**
- **สร้างนำซ่อม - การส่งเสริมสุขภาพ จาก Ottawa สู่ Bangkok Charter – Health for All สู่ All for Health**
- **การบริหารแบบบูรณาการ – การบริหารคุณภาพ**
- **องค์กรแห่งการเรียนรู้ – การจัดการความรู้**
- **พรบ.สุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.2550 (ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ 124 ตอนที่ 16 ก วันที่ 19 มีนาคม 2550)**
- **แผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติฉบับที่ 10 พ.ศ.2550-2554**
- **แผนยุทธศาสตร์ทศวรรษกำลังคนด้านสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.2550-2559**
- **นโยบายด้านสุขภาพ**
- **การกระจายอำนาจด้านสุขภาพ**

ระบบสาธารณสุขที่พึงประสงค์

- **มีพอเพียง เข้าถึงได้สะดวก (Sufficient & Available & Accessibility)**
- **มีความเป็นธรรม เสมอภาค เท่าเทียมกัน (Equity & Equality)**
- **มีคุณภาพ มาตรฐาน (Quality & Standard)**
- **มีประสิทธิผล ประสิทธิภาพ (Effectiveness & Efficiency)**
- **ประหยัด จ่ายได้ (Economy & Affordable)**
- **เรียบง่าย (Simplicity)**
- **มีทางเลือกให้ผู้ใช้บริการ (Customer's choices)**
- **พึงใจ เคารพไว้วางใจ เชื่อถือศรัทธา (Acceptable & Respectability & Trust)**
- **มีการจัดการเปิดเผยโปร่งใสตรวจสอบได้ (Transparence & Accountability)**
- **มีการพัฒนาโดยใช้ความรู้เป็นฐาน (Knowledge Based)**
- **มีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน สังคม (Participation & Involvement)**
- **มีความรับผิดชอบ (Responsibility)**
- **พึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน (Self- Reliant & Sustainable)**

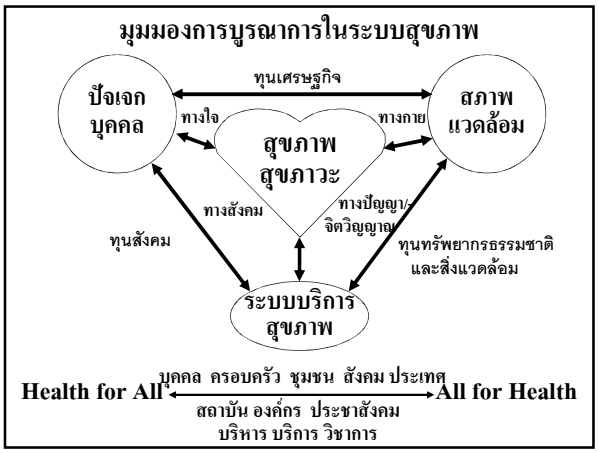
มุมมองการบูรณาการในระบบสุขภาพ
ปัจเจก บุคคล
ทุนเศรษฐกิจ
สภาพ แวดล้อม
ทางใจ
ทางกาย
สุขภาพ สุขภาวะ
ทางสังคม
ทางปัญญา/ จิตวิญญาณ
ทุนสังคม
ทุนทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม
ระบบบริการ สุขภาพ
บุคคล ครอบครัว ชุมชน สังคม ประเทศ
Health for All
All for Health
สถาบัน องค์กร ประชาสังคม
บริหาร บริการ วิชาการ

กฎบัตรออตตาวาว่าด้วย การส่งเสริมสุขภาพ
• เพิ่มความสามารถของชุมชน
• พัฒนาทักษะส่วนบุคคล
กลยุทธ์การสร้างสุขภาพ
• Enable
• Mediate
• Advocate
สร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ
ปรับระบบบริการสุขภาพ
สร้างนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพ

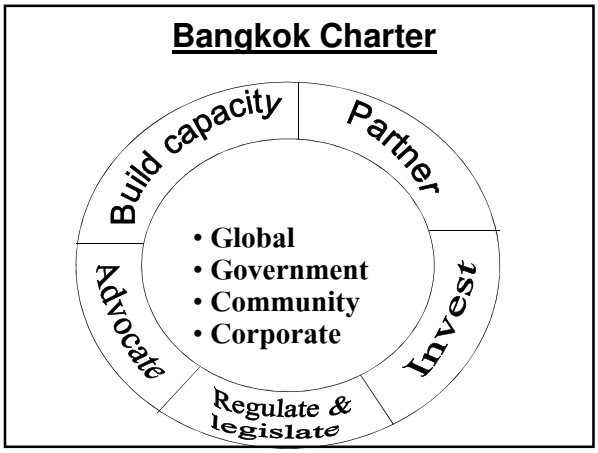
Bangkok Charter
Build capacity
Partner
Invest
Regulate & legislate
Advocate
• Global
• Government
• Community
• Corporate

แผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 10

ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10
พ.ศ. 2550-2554

แผนสุขภาพประชาชาติเพื่อสุขภาพประชาชนไทย
สู่ระบบสุขภาพพอเพียงตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนา และบริหารประเทศให้ดำเนินไปใน*ทางสายกลาง* โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ *ความพอเพียง* หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นจะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้ง

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ต่อ)

ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม จากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ทางสายกลาง & ความพอเพียง

เงื่อนไขคุณธรรม (ซื่อสัตย์สุจริต-มีคุณธรรม)	เงื่อนไขหลักวิชา (ใช้หลักวิชาวางแผน-ปฏิบัติ)	เงื่อนไขชีวิต (ขยัน-อดทน-สติ-ปัญญา)

นำสู่

ชีวิต/เศรษฐกิจ/สังคม/สิ่งแวดล้อม/การเมือง
สมดุล/มั่นคง/ยั่งยืน/พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

เอกสารอ้างอิง & เวปไซด์

- ระบบสาธารณสุขของประเทศไทยที่พึงประสงค์ : นายแพทย์ชาตรี บานชื่น
- ปัจจัยกำหนดสุขภาพทางสังคมไทยในยุคโลกาภิวัตน์ : สามารถ ใจเตี้ยา
- http://www.thaisocialhealth.net
- http://www.thaihealth.or.th
- http://www.hpp-hia.or.th
- http://hpe4.anamai.moph.go.th